НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ МОЛЕКУЛЯРНОЇ БІОЛОГІЇ І ГЕНЕТИКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ІМБГ НАН України

академік НАН України

_____ Михайло ТУКАЛО

«27» жовтня 2026 р.

ПОЛОЖЕННЯ

про реалізацію політики Відкритої науки

в Інституті молекулярної біології і генетики НАН України

Розглянуто та схвалено

Вченою радою

ІМБГ НАН України

від «27» жовтня 2026 р.

Протокол № 16

2026

1. Загальні положення

Це Положення про Відкриту науку (далі – Положення) визначає політику Відкритої науки в Інституті молекулярної біології і генетики НАН України (далі – Інститут), що поширюється на науково-дослідницьку, інноваційну та освітню діяльність Інституту, та засоби її реалізації, а саме:

- забезпечення відкритого доступу до наукових публікацій, дослідницьких даних, препринтів та інших результатів наукових досліджень Інституту;
- впровадження стандартів FAIR (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable) для управління дослідницькими даними;
- розвиток інфраструктури Відкритої науки Інституту;
- механізми взаємодії з інфраструктурою Відкритої науки НАН України;
- інтеграцію з національними та міжнародними платформами Відкритої науки.

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Відкрита наука – це спосіб організації та реалізації наукової і науково-технічної діяльності, що передбачає забезпечення доступу до об’єктів дослідницької інфраструктури, наукових результатів, зокрема дослідницьких даних, та науково-технічної інформації (крім інформації, віднесеної відповідно до законодавства до інформації з обмеженим доступом) з можливістю їх багаторазового використання, обміну та поширення за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій з метою прискорення науково-технічного та суспільного розвитку, поглиблення співпраці між ученими із дотриманням авторських та суміжних прав.

Положення розроблено з урахуванням законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про науково-технічну інформацію», «Про авторське право і суміжні права», «Про академічну доброчесність», а також Національного плану щодо відкритої науки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 № 892, інших законодавчих актів України, Концепції реалізації європейських принципів відкритої науки в НАН України на 2024-2030 роки, затвердженої постановою Президії НАН України від 29.11.2023 № 400, Положення про Відкриту науку в НАН України, затвердженого розпорядженням Президії НАН України від 12.06.2024 № 350 (із змінами) та інших актів НАН України.

2. Мета та напрями реалізації політики Відкритої науки в Інституті

Метою реалізації принципів Відкритої науки в Інституті є:

– підвищення доступності, видимості, прозорості та відтворюваності результатів досліджень, сприяння співпраці в Україні й за її межами та відповідальному повторному використанню наукових результатів;

– поліпшення сприйняття результатів досліджень науковців Інституту в інформаційному середовищі відкритої науки із застосуванням сучасних технічних та інформаційних засобів з подальшим моніторингом ефективності за допомогою наукометричних індикаторів, що сприятиме розвитку науки в Україні та міжнародного наукового співробітництва;

– розширення доступу наукової спільноти, організацій і підприємств як в Україні, так і на міжнародному рівні до наукових результатів Інституту.

З метою реалізації політики Відкритої науки Інститут:

- застосовує принципи Відкритої науки під час наукових досліджень відповідно до законодавства України, актів НАН України та цього Положення;
- забезпечує відкритий доступ до наукових публікацій, дослідницьких даних, монографій, препринтів та інших результатів наукових досліджень Інституту, зокрема, через розміщення їх електронних копій у складових інфраструктури відкритої науки НАН України;
- підтримує статус періодичних видань Інституту як журналів відкритого доступу;
- забезпечує функціонування складових Інфраструктури відкритої науки Інституту, доступ до неї у порядку, передбаченому законодавством та актами НАН України;
- сприяє підвищенню рівня поінформованості і формування компетентності наукових працівників з питань відкритої науки в Інституті;
- здійснює заходи, спрямовані на формування й утвердження культури академічної доброчесності, дотримання науковими співробітниками її основних цінностей, принципів і правил;
- здійснює заходи, спрямовані на дотримання прав інтелектуальної власності під час оприлюднення наукових публікацій, дослідницьких даних і препринтів;
- здійснює захист інформації з обмеженим доступом і персональних даних відповідно до законодавства та актів НАН України;
- бере участь у міжнародному співробітництві, міжнародних проєктах щодо реалізації політики Відкритої науки тощо.

Інститут та наукові співробітники Інституту можуть користуватися Інфраструктурою відкритої науки НАН України - сукупністю організаційних, технічних та інформаційних рішень щодо забезпечення збереження, доступу, обміну та повторного використання дослідницьких даних, наукових публікацій, монографій, препринтів та інших результатів досліджень відповідно до принципів FAIR.

Інфраструктура відкритої науки НАН України включає:

— Харвестер відкритої науки НАН України;

— Універсальну видавничу платформу журналів НАН України;

— Репозитарій наукових текстів НАН України;

— Репозитарій відкритих даних НАН України;

— Архів препринтів НАН України;

— Центр компетенції з управління дослідницькими даними;

— Платформу репозитаріїв установ НАН України;

— Центри колективного користування науковим обладнанням.

Детальний опис Інфраструктури відкритої науки НАН України наведено у Додатку 1.

3. Відкритий доступ до результатів наукових досліджень

3.1. Загальні підходи до забезпечення відкритого доступу

3.1.1. Інститут прагне забезпечити відкритий доступ до наукових публікацій (статті, тези, доповіді, матеріали наукових заходів), дослідницьких даних та інших результатів наукових досліджень відповідно до законодавства України, актів НАН України, умов договорів на виконання досліджень та своїх повноважень.

3.1.2. Оприлюднення наукових публікацій у наукових періодичних виданнях НАН України та наукових установ НАН України, дослідницьких даних, препринтів у складових Інфраструктури відкритої науки НАН України здійснюється за публічними ліцензіями Creative Commons (далі — CC), вид яких визначений актами НАН України.

3.1.3. У разі подання наукових публікацій до наукових періодичних видань, збірників тощо установ та організацій іншого відомчого підпорядкування Інститут рекомендує працівникам обирати для оприлюднення видання, що забезпечують опублікування на умовах відкритого доступу.

Для оприлюднення препринтів та/або дослідницьких даних у відповідних репозитаріях Інститут рекомендує працівникам обирати такі репозитарії, що забезпечують відкритий доступ з наданням постійного цифрового ідентифікатора DOI (Digital Object Identifier).

3.1.4. Науковий співробітник може розміщувати копії рукописів службових наукових статей, тез, доповідей, матеріалів наукових заходів, препринтів у різних репозитаріях та інших інтернет-ресурсах відкритого доступу, зокрема соцмережах, беручи до уваги, що для певного твору може бути отриманий лише один цифровий ідентифікатор DOI.

3.1.5. У випадку створення наукових публікацій та/або отримання дослідницьких даних під час співпраці Інституту з іншими установами та організаціями чи під час виконання наукових досліджень за грантами національних, закордонних, міжнародних дослідницьких фондів (інших організацій-спонсорів) умови відкритого доступу до публікацій та/або дослідницьких даних мають бути визначені угодою між Інститутом та іншими установами, організаціями.

За відсутності такої угоди на наукові публікації, дослідницькі дані, створені (отримані) науковими співробітниками Інституту, поширюється дія цього Положення**.**

3.1.6. Відкритий доступ до наукових публікацій та/або дослідницьких даних надається, якщо це не суперечить вимогам щодо нерозголошення інформації з обмеженим доступом та захисту прав інтелектуальної власності.

3.2. Наукові публікації

3.2.1. Відкритий доступ до наукових публікацій, створених науковими співробітниками Інституту під час виконання наукових досліджень та розробок за рахунок коштів загального фонду Державного бюджету України, забезпечується без будь-якої затримки:

а) у разі оприлюднення наукових публікацій в наукових періодичних виданнях Інституту через:

— надання відкритого доступу до наукових статей у випадку їх опублікування в електронних виданнях або після їх опублікування у паперових виданнях на вебресурсах цих видань;

— передання електронних копій наукових періодичних видань до Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського для розміщення їх у відкритому доступі у Репозитарії наукових текстів НАН України;

б) у разі оприлюднення інших наукових публікації через надання відкритого доступу на власному вебресурсі Інституту або інших спеціалізованих ресурсах, що визначені Інститутом.

3.2.2. Для наукових публікацій (статті, тези, доповіді, матеріали наукових заходів) у періодичних наукових виданнях Інституту, препринтів відкритий доступ рекомендовано надавати з застосуванням ліцензії CC-BY-NC-ND 4.0 «Із Зазначенням Авторства — Некомерційна — Без Похідних 4.0 Міжнародна» (Attribution — Non Commercial — No Derivatives 4.0 International), що дозволяє відтворювати та розповсюджувати твір, його

частини виключно з некомерційною метою із зобов'язанням зазначати автора твору та без права розповсюдження похідних творів**.**

3.2.5. Питання розміщення у відкритому доступі монографічних видань вирішується з урахуванням умов договору(ів) з підготовки і випуску такого видання з грантодавцем. Пріоритетним є надання відкритого доступу до повних текстів таких видань. Якщо Інститутом оприлюднюється у відкритому доступі монографічне видання, відкритий доступ до видання здійснюється за ліцензіями CC-BY-NC-ND або CC-BY- ND за рішенням Інституту.

3.3. Дослідницькі дані

3.3.1. Відкритий доступ до службових дослідницьких даних, отриманих науковими співробітниками Інституту під час виконання наукових досліджень та розробок за рахунок коштів загального фонду Державного бюджету України, забезпечується науковими співробітниками Інституту через їх оприлюднення у репозитаріях дослідницьких даних.

Рекомендовано оприлюднювати набори службових дослідницьких даних у Репозитарії відкритих даних НАН України. Якщо Репозитарій відкритих даних НАН України не відповідає всім вимогам наукових досліджень та розробок щодо оприлюднення даних, зокрема вимогам організацій-спонсорів досліджень, такі дані можуть бути розміщені в інших репозитаріях даних (наприклад, спеціалізованих для відкритих кодів програм, відеоматеріалів, географічних даних тощо).

У випадку підготовки та подання до наукового журналу / видавництва рукопису наукової публікації, підготовленого на основі оприлюднених наборів службових дослідницьких даних, працівник Інституту повинен вказати це у рукописі та зазначити відповідний ідентифікатор DOI препринта.

3.3.2. Для дослідницьких даних відкритий доступ у Репозитарії відкритих даних НАН України надається за ліцензією CC-BY 4.0 «Зазначення Авторства 4.0 Міжнародна» (Attribution 4.0 International),

3.3.3. Оприлюднення службових дослідницьких даних, отриманих за рахунок коштів загального фонду Державного бюджету України, здійснюється на підставі дозволу, який Інститут надає науковому співробітнику у встановленому порядку.

3.3.4. Умови використання дослідницьких даних, отриманих в Інституті, а також в Центрі колективного користування науковим обладнанням ІМБГ НАН України за договорами з юридичними та фізичними особами, визначаються цими договорами.

3.4. Звіти про виконання наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок

3.4.1. Звіти Інституту про виконання наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, виконані за рахунок коштів загального фонду Державного бюджету України, якщо умовами фінансування досліджень передбачено оприлюднення таких звітів у відкритому доступі, не мають містити інформації з обмеженим доступом, що становить державну таємницю; службової та/або конфіденційної інформації; комерційної таємниці / ноу-хау, зокрема опису, формули, креслення незареєстрованих винаходів та інших незареєстрованих об'єктів права інтелектуальної власності, а також іншої інформації, обмежений доступ до якої визначено законодавствам.

3.5. Метадані

3.5.1. Оприлюднення метаданих наукових публікацій, дослідницьких даних, іншої інформації здійснюється із застосуванням ліцензії відкритого доступу, визначеної Положенням про відкриту науку в НАН України, а саме: CC0 1.0 «Універсальна (CC0 1.0) Передання до Суспільного Надбання» (CC0 1.0 Universal (CC0 1.0) Public Domain Dedication).

3.6. Забезпечення відкритого доступу до службових творів та службових дослідницьких даних

3.6.1. Відповідно до ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» майнові права на службові наукові публікації (службові твори) переходять до роботодавця (Інституту) з моменту створення службового твору у повному складі, якщо інше не передбачено цим Законом, трудовим договором (контрактом) або іншим договором щодо майнових прав на службовий твір, укладеним між працівником (автором) і роботодавцем.

3.6.2. Майнові права на інформацію, що містить дослідницькі дані, створену у ході виконання Інститутом науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які фінансуються НАН України за рахунок бюджетних коштів, належать Інституту як виконавцю робіт відповідно до ст. 64 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», ст. 11 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», ст. 2 Закону України «Про науково-технічну інформацію», ст. 429 Цивільного кодексу України.

4. Організація реалізації відкритої науки в Інституті

4.1. Реалізацію відкритої науки в Інституті організовують і здійснюють дирекція Інституту, Вчена рада Інституту, Рада молодих учених Інституту, наукові підрозділи та працівники.

4.2. Дирекція Інституту:

— організує реалізацію відкритої науки в Інституті;

— затверджує наказом директора Положення про Відкриту науку в Інституті;

— призначає осіб, що здійснюють підтримку реалізації Відкритої науки в Інституті.

4.3. Вчена Рада Інституту:

— визначає напрями та організаційні принципи реалізації Відкритої науки в Інституті;

— розглядає та схвалює проєкт Положення про Відкриту науку Інституту, що затверджується наказом директора Інституту;

— розглядає результати моніторингу реалізації в Інституті принципів Відкритої науки.

4.4. Наукові підрозділи Інституту здійснюють реалізацію принципів Відкритої науки у ході виконання наукових досліджень і оприлюднення їх результатів.

4.5. Наукові співробітники Інституту, докторанти, аспіранти:

а) набувають права на опублікування (оприлюднення) службових наукових публікацій, препринтів (далі – Твору) та дослідницьких даних у порядку, визначеному актами НАН України, зокрема:

— право інтерактивного надання доступу до копії рукопису службової наукової публікації, яку передбачено подати для опублікування; наукової публікації, прийнятої до друку; службового препринта в репозитарії Інституту, на вебсайті Інституту, власному вебсайті автора, у національних та іноземних репозитаріях відкритого доступу;

— право на укладання з установою (організацією) — видавцем, установою, яка є розпорядником Архіву препринтів НАН України, іншими установами та організаціями, що є розпорядниками інформаційних ресурсів відкритого доступу, ліцензійного договору на використання Твору з метою опублікування (оприлюднення);

— право інтерактивного надання доступу до дослідницьких даних та на укладення з установою НАН України, яка є розпорядником Репозитарію відкритих даних НАН України, іншими установами — розпорядниками інформаційних ресурсів відкритого доступу — договору на використання дослідницьких даних з метою надання до них відкритого доступу.

б) дотримуються принципів FAIR стосовно відкритих дослідницьких даних:

в) забезпечують нерозголошення у наукових публікаціях та оприлюднених дослідницьких даних інформації з обмеженим доступом, а саме конфіденційної інформації, таємної та службової інформації, зокрема державної таємниці, комерційної таємниці, ноу-хау; дотримання прав інтелектуальної власності третіх осіб;

г) дотримуються стандартів наукової етики під час підготовки й оприлюднення наукових публікацій;

д) підвищують власні компетенції та кваліфікацію у сфері Відкритої науки й управління дослідницькими даними;

є) користуються складовими Інфраструктури відкритої науки НАН України відповідно до Положення про відкриту науку НАН України, регламентів цих складових та цього Положення.

4.6. Рада молодих вчених Інституту:

— залучає молодих вчених до дотримання принципів Відкритої науки;

— бере участь у моніторингу результатів упровадження Відкритої науки.

5. Захист від розголошення інформації з обмеженим доступом, дотримання прав інтелектуальної власності та прав на інформацію

5.1. Наукові публікації, препринти та дослідницькі дані, що оприлюднює Інститут та працівники Інституту:

а) не мають містити інформації з обмеженим доступом: конфіденційної, таємної та службової, а саме державної таємниці, комерційної таємниці, ноу-хау;

б) не мають містити творів, частин творів, інформації, наведених з порушенням прав інтелектуальної власності та прав на інформацію інших осіб.

5.2. Інститут з метою забезпечення захисту інформації з обмеженим доступом від розкриття:

а) здійснює заходи щодо захисту від розголошення:

— державної таємниці та службової інформації відповідно до законодавства, розпорядження Президії НАН України від 24.09.2024 № 524 «Про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, у Національній академії наук України»;

— комерційної таємниці, конфіденційної інформації відповідно до законодавства та п. 9 Положення про використання об’єктів права інтелектуальної власності в НАН України з віднесенням інформації «Захист комерційної таємниці, конфіденційної інформації від розголошення»;

б) зазначає у ліцензійному договорі на використання твору між автором та Інститутом зобов’язання автора не оприлюднювати інформації з обмеженим доступом для наукових періодичних видань та видань, що видає Інститут;

в) визнає можливим її оприлюднення у разі отримання висновку Експертної комісії Інституту про можливість оприлюднення.

5.3. Інститут прагне, щоб використання у наукових публікаціях, дослідницьких даних, які оприлюднюють Інститут або працівники Інституту, Творів (їхніх уривків), а також дослідницьких даних, права на які належать іншим особам, здійснювалося лише у випадках:

— вільного використання творів з метою цитування та в інших випадках, визначених статтями 22-28 Закону України «Про авторське право і суміжні права»;

— використання Творів, дослідницьких даних, до яких надано доступ за ліцензією відкритого доступу, відповідно до умов цієї ліцензії;

— отримання дозволу на використання Творів, дослідницьких даних на підставі ліцензійного договору, інших правочинів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

6. Інфраструктура відкритої науки Інституту

До Інфраструктури відкритої науки Інституту можуть, зокрема, входити:

— Наукові періодичні видання відкритого доступу Інституту. Інститут має підтримувати випуск наукових періодичних видань як видань відкритого доступу з урахуванням актів НАН України щодо журналів відкритого доступу;

— Центр колективного користування науковим обладнанням ІМБГ НАН України;

— Науково-технічна бібліотека Інституту;

— Репозитарій Інституту (*за наявності*) та інш.

7. Моніторинг реалізації відкритої науки в Інституті

7.1. Моніторинг реалізації відкритої науки в Інституті здійснюється в порядку, визначеному законодавством та актами НАН України та на основі ключових індикаторів:

- частка публікацій з відкритим доступом,
- кількість депонованих наборів даних з DOI,
- наявність планів з управління дослідницькими даними (DMP) в науково-дослідних проектах,
- використання ліцензій CC BY/CC0,
- наявність ORCID у дослідників Інституту,
- використання співробітниками Інституту рекомендованих репозитаріїв,
- участь у підвищенні кваліфікації та навчанні.

7.2. Інструменти моніторингу можуть включати: формування реєстру планів з управління дослідницькими даними (DMP), використання репозитаріїв з харвестінг-звітністю, дашборди на базі DataverseUA, звітні шаблони.

7.3. Результати моніторингу враховуються при внутрішній атестації співробітників, оцінці науково-дослідних проєктів і роботи науково-дослідних підрозділів.

8. Застосування ліцензій відкритого доступу

8.1. Опублікування наукових публікацій, оприлюднення препринтів, дослідницьких даних та метаданих здійснюється із застосуванням публічних ліцензій CC (ліцензій відкритого доступу) відповідно до статей 444, 1107, 1108 ЦК України, ст. 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Вид ліцензій визначається Положенням про відкриту науку в НАН України.

8.2. Питання використання (невикористання) ліцензій CC для тез виступів на наукових заходах, а також укладання ліцензійних договорів на використання твору з авторами тез виступів вирішують установи НАН України — видавці матеріалів наукових заходів або установи, які є організаторами цих заходів.

Додаток 1

Інфраструктура Відкритої науки в НАН України

Д.1. Харвестер відкритої науки НАН України

1.1. Харвестер відкритої науки НАН України (далі — Харвестер НАН України) — це програмний інструмент для автоматичного збору метаданих наукових періодичних видань НАН України, препринтів, дослідницьких даних та інформаційних ресурсів установ НАН України, редагування метаданих у Харвестері, передачі метаданих у інші харвестери тощо.

1.2. Розпорядником Харвестеру НАН України є Інститут програмних систем НАН України відповідно до розпорядження Президії НАН України від 07.02.2023 № 67.

1.3. Для забезпечення роботи Харвестеру НАН України розпорядником за погодженням з НАН України затверджено Регламент роботи Харвестеру НАН України, де визначає порядок харвестінгу метаданих за протоколом OAI PMH (OAI-PMH — це протокол, який дозволяє збирати та обмінюватися метаданими між репозиторіями, та забезпечує автоматизацію інтеграції метаданих у національні та міжнародні агрегатори), порядок отримання метаданих від установ НАН України, засоби адміністрування (резервне копіювання, відновлення, реєстрація користувачів, права доступу), ведення статистичної інформації тощо.

Д.2. Універсальна видавнича платформа журналів НАН України

2.1. Універсальна видавнича платформа журналів НАН України (далі — Видавнича платформа) — вебресурс, що забезпечує відкритий доступ до електронних версій журналів; підтримання їх видимості для різних пошукових систем у мережі Інтернет через вебпортал платформи.

2.2. Розпорядником Видавничої платформи є Видавничий дім «Академперіодика» НАН України відповідно до розпорядження Президії НАН України від 07.02.2023 № 67.

2.3. На Видавничій платформі на підставі договору між Інститутом НАН України та ВД «Академперіодика» НАН України розміщуються журнали НАН України, які відповідають установленим вимогам до журналів відкритого доступу НАН України.

2.4. Для забезпечення роботи Видавничої платформи розпорядник використовує платформу журналів відкритого доступу Open Journal System з установленою політикою конфіденційності і визначеними умовами використання авторських прав.

2.5. Розпорядник Видавничої платформи розміщує на платформі:

- регламент роботи Видавничої платформи

- ліцензійний договір на використання твору та електронний ліцензійний договір на використання твору (договір приєднання) на умовах відкритого доступу, форма яких затверджується Президією НАН України;
- умови щодо застосування ліцензії Creative Commons.

2.6. Розпорядник Видавничої платформи надає метадані щодо наукових статей у наукових журналах НАН України розпоряднику Харвестера НАН України у порядку, встановленому відповідними регламентами їхньої діяльності.

Д.3. Репозитарій наукових текстів НАН України

3.1. Репозитарій наукових текстів НАН України (далі — Репозитарій текстів) — це електронний бібліографічний ресурс, що забезпечує накопичення та депозитарне збереження в електронному вигляді наукових текстів, представлення метаданих наукових видань НАН України відповідно до сучасних міжнародних стандартів з метою забезпечення інтеграції до світової дослідницької інфраструктури та відкритого доступу до результатів наукової діяльності.

3.2. Розпорядником Репозитарію текстів є Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського відповідно до розпорядження Президії НАН України від 07.02.2023 № 67.

3.3. Для забезпечення роботи Репозитарію текстів розпорядник Репозитарію має Регламент роботи Репозитарію текстів, де визначає:

- порядок внесення, збереження, систематизації, обробки та поширення відкритих публікацій, взаємодії з установами та користувачами;
- вимоги до представлення метаданих наукових видань НАН України;
- порядок обліку й моніторингу публікаційної та видавничої активності;
- політику стосовно використання інформації з обмеженим доступом та персональних даних;
- політику стосовно інформаційної безпеки та технічної підтримки Репозитарію;
- порядок технічної інтеграції з іншими інформаційними системами тощо.

3.4. Розпорядник Репозитарію текстів розміщує на своєму вебпорталі:

- регламент роботи Репозитарію текстів;
- електронний договір на використання електронних копій періодичних наукових фахових видань (договір приєднання);
- умови щодо застосування ліцензії Creative Commons.

3.5. Розпорядник Репозитарію текстів надає метадані щодо наукових статей у наукових періодичних виданнях НАН України й установ НАН України розпоряднику Харвестера НАН України (Д1 п.1.2) відповідно до регламентів їхньої діяльності.

Д.4. Репозитарій відкритих даних НАН України DataverseUA

4.1. Репозитарій відкритих даних НАН України DataverseUA (далі — Репозитарій даних) — це електронна база відкритих дослідницьких даних установ НАН України для розміщення, обміну та повторного використання дослідницьких даних на умовах відкритого доступу через вебпортал Репозитарію даних.

4.2. Розпорядником Репозитарію даних є Інститут теоретичної фізики імені М.М.Боголюбова НАН України відповідно до розпорядження Президії НАН України від 07.02.2023 № 67.

4.3. Розпорядник Репозитарію даних має на своєму вебпорталі в електронній формі:

- Регламент роботи Репозитарію даних;
- умови щодо застосування ліцензії Creative Commons.

4.4. Розпорядник Репозитарію даних надає метадані щодо відкритих даних розпоряднику Харвестера НАН України у порядку, встановленому відповідними регламентами їхньої діяльності.

Д.5. Архів препринтів НАН України

5.1. Архів препринтів НАН України (далі — Архів препринтів) — вебресурс препринтів працівників установ НАН України, докторантів, здобувачів вищої освіти, який використовується для забезпечення відкритого доступу до препринтів через веб-портал Архіву препринтів НАН України.

5.2. Розпорядником Архіву препринтів є Інститут кібернетики імені В.М. Глушкова НАН України відповідно до розпорядження Президії НАН України від 07.02.2023 № 67.

5.3. Для забезпечення роботи Архіву препринтів розпорядник має Регламент роботи Архіву препринтів, де визначає:

- загальні умови використання вебресурсу препринтів відповідно до вимог CrossRef;
- порядок розміщення препринтів, їх первинної перевірки, оприлюднення на ресурсі та подання запитів на цифрові ідентифікатори DOI, взаємодії з авторами та користувачами;

Д.6. Центри колективного користування науковим обладнанням

6.1. Центри колективного користування науковим обладнанням створюються на базі наукових установ НАН України за рішенням Президії НАН України з метою надання доступу та найбільш раціонального використання унікальних та коштовних наукових приладів / обладнання для проведення наукових досліджень.

Центри колективного користування:

- надають дослідникам доступ до сучасного обладнання та технологій для виконання досліджень;
- забезпечують збереження даних, отриманих у процесі використання інфраструктури;
- сприяють створенню стандартів для документування та опису даних, що відповідають принципам FAIR.

6.2. Центри колективного користування науковим обладнанням у своїй діяльності керуються Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Примірним положенням про Центр колективного користування науковим обладнанням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 № 703, Типовим положенням про Центр колективного користування науковими приладами/обладнанням з наукового (науково-технічного) напряму НАН України, затвердженим розпорядженням Президії НАН України від 28.04.2004 № 322, та діють на підставі власного положення і регламенту доступу до наукового обладнання та користування ним, яке затверджується базовою науковою установою (розпорядником).

Д.7. Центр компетенції з відкритої науки та управління дослідницькими даними НАН України

7.1. Розпорядником Центру компетенції з управління дослідницькими даними є Державна наукова установа "Київський академічний університет". Взаємодія між Центром компетенції та науковими установами регулюється договорами про надання послуг із впровадження принципів FAIR для дослідницьких даних та підвищення кваліфікації наукових працівників з основних засобів управління даними. Центр компетенції:

- підтримує дослідників у створенні та впровадженні планів управління дослідницькими даними (DMP);
- консультує установи НАН України з питань впровадження принципів FAIR
- забезпечує навчання науковців і адміністраторів щодо управління даними;
- інтегрує дослідницькі дані та інструменти з національними та міжнародними платформами (наприклад, EOSC, OpenAIRE);
- забезпечує функціонування інструментів для перевірки відповідності дослідницьких даних принципам FAIR.
- 7.2. Розпорядник Центру компетенції має на своєму вебпорталі в електронній формі:
- Положення Центру компетенції та документи з управління дослідницькими даними;
- навчальні матеріали з розміщення даних в Репозиторії DataverseUA та з управління дослідницькими даними.

Додаток 2

Визначення термінів, що використовуються при реалізації Відкритої науки

Відкрита наука — відповідно до Рекомендації ЮНЕСКО щодо відкритої науки 2021 р., це поєднання різноманітних принципів, правил і засобів, спрямованих на те, щоб наукові знання, викладені різними мовами, були загальнодоступними та придатними для повторного використання, відтворення і перевірки з метою розширення співпраці й обміну інформацією на благо науки і суспільства, а також для трансформації процесів створення, оцінювання і поширення наукових знань для усього суспільства й поза межами наукової спільноти.

Відкритий доступ — надання онлайнового доступу до наукових публікацій, препринтів, дослідницьких даних користувачам із можливістю їх використання згідно з умовами ліцензій відкритого доступу.

Дослідницькі дані — в цілях цього Положення — інформація на матеріальних носіях або в електронному вигляді (текстові записи, таблиці, графіки тощо), необхідна для підтвердження висновків і результатів досліджень у наукових публікаціях.

Відкриті дослідницькі дані — в цілях цього Положення — дослідницькі дані, що відповідають принципам FAIR, які оприлюднено для відкритого доступу у порядку, визначеному цим Положенням.

Принципи FAIR (англ. абревіатура слів Findability, Accessibility, Interoperability та Reusability – відшукуваність, доступність, сумісність і багаторазовість використання) — передбачають для будь-якого користувача: можливість знайти інформацію, отримати право на її використання за відповідною ліцензією відкритого доступу, мати технічну можливість її завантаження у комп'ютерну програму (через застосування простих, загальновживаних, добре описаних форматів) і повторного використання інформації про дані.

FAIR дані – дані, що можуть бути відшукані, доступні, сумісні і багаторазово використані. Результати наукових досліджень, що фінансуються ЄС, повинні управлятися відповідно до принципів FAIR та поширюватися відкрито.

Метадані – формалізований опис наукової публікації, препринту, дослідницьких даних у стандартному форматі, що може містити відомості про авторів (депозиторів дослідницьких даних), назву наукової публікації, дослідницьких даних, дату оприлюднення тощо. Перелік метаданих для наукових статей, препринтів, дослідницьких даних визначається регламентами діяльності відповідних складових Інфраструктури відкритої науки НАН України.

Договір приєднання — договір, умови якого встановлені однією зі сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої

сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору (ст. 634 ЦК України).

База даних (компіляція даних) — сукупність творів, даних або будь-якої іншої інформації у довільній формі, що розташовані у систематизованому або упорядкованому вигляді, що можуть бути доступні за допомогою спеціальної пошукової системи та/або на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Інформація з обмеженим доступом — конфіденційна інформація, таємна та службова інформація (ст. 21 Закону України «Про інформацію», ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації»), що включає державну таємницю, комерційну таємницю, ноу-хау тощо.

Інтерактивне надання доступу — поширення твору, дослідницьких даних в мережі Інтернет або інших інтерактивних мережах таким чином, щоб користувачі мали змогу отримати доступ до зазначених об'єктів з місця та у час, обрані ними індивідуально (з урахуванням ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» та ст. 8 Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право).

Ліцензія — в цілях цього Положення — односторонній правочин — дозвіл на використання певного об'єкта цивільних прав (інформація, твір тощо).

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності — вид правочину щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності — дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (зокрема, наукової публікації), що надається іншій особі (ліцензіату) в певній обмеженій сфері.

Публічна ліцензія на використання твору — ліцензія на використання твору, що надається суб'єктом авторського права на визначених ним умовах. Особа, яка використовує твір на основі публічної ліцензії, зобов'язана дотримуватись визначених суб'єктом авторського права умов, на яких її було видано (ст. 444 ЦК України, ст. 51 Закону України "Про авторське право і суміжні права"). У цілях цього Положення така ліцензія може мати також назву Ліцензія відкритого доступу на використання твору.

Ліцензія відкритого доступу на використання дослідницьких даних — односторонній правочин — дозвіл на використання дослідницьких даних. Односторонній правочин може створювати обов'язки для особи, яка його вчинила, та для інших осіб у випадках, встановлених законом, або за домовленістю з цими особами (ст. 202 ЦК України).

Ліцензії Creative Commons — ліцензії відкритого доступу, розроблені міжнародною некомерційною організацією Creative Commons, що застосовуються у міжнародній практиці при наданні доступу до наукових публікацій, препринтів, дослідницьких даних, метаданих (About CC Licenses. Creative Commons. URL: https://creativecommons.org/about/cclicenses/).

Науковий результат — нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації (ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Наукова публікація — в цілях цього Положення — твір (стаття, тези, доповіді, матеріали наукових заходів) наукового характеру, що пройшов процедуру наукового рецензування та затвердження до друку вченою радою наукової установи та редакційно-видавниче опрацювання, містить результати наукової, науково-технічної діяльності.

Об'єкт права інтелектуальної власності (ОІВ), ноу-хау, комерційна таємниця, конфіденційна інформація, службовий об'єкт права інтелектуальної власності тут застосовані у визначенні відповідно до п. 1 Положення про використання об'єктів права інтелектуальної власності в НАН України, затвердженого розпорядженням Президії НАН України від 16.01.08 № 15 (із змінами).

Препринт — в цілях цього Положення — твір наукового характеру, що містить результати наукової, науково-технічної діяльності, який не пройшов процедури наукового рецензування та редакційно-видавничого опрацювання і оприлюднений в Архіві препринтів НАН України або іншому інформаційному ресурсі відкритого доступу.

Похідний твір — результат творчої переробки іншого твору без завдання шкоди його охороні чи його творчий переклад на іншу мову (ст. 17 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Рукопис твору — в цілях цього Положення — рукопис наукового характеру у письмовій, електронній (цифровій) формі, який у вигляді наукової публікації, препринту передбачено подати для оприлюднення у науковому виданні або в Архіві препринтів НАН України, іншому інформаційному ресурсі відкритого доступу, що не пройшов процедури наукового рецензування та редакційно-видавничого опрацювання і не оприлюднений.

Службові дослідницькі дані — дослідницькі дані, отримані працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом) виконанням службових обов'язків чи доручення роботодавця.

Службовий твір — твір у письмовій, електронній (цифровій) формі, створений працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом) (виконанням службових обов'язків чи дорученням роботодавця). До службових творів належать рукописи наукових статей, монографій, тези виступів на конференціях та інших заходах; препринти; звіти наукової установи НАН України про виконання наукових досліджень, карти, плани, креслення, ескізи; комп'ютерні програми, бази даних, документи, де наведені дослідницькі дані (таблиці, графіки, протоколи, звіти тощо); складені твори (збірники, енциклопедії, словники, наукові періодичні видання тощо).

Службові обов'язки — в цілях цього Положення — зафіксовані в трудових договорах (контрактах), посадових інструкціях, нормативних актах функціональні обов'язки працівника, що передбачають виконання наукових, науково-технічних робіт, які можуть привести до створення наукового, науково-технічного результату, зокрема, об'єктів права інтелектуальної власності, дослідницьких даних, у тому числі обов'язки працівника з виконання державної тематики, програмно-цільової та конкурсної тематики НАН України, відомчої тематики (відомчого замовлення НАН України), пошукової та договірної тематики відповідно до перспективних та щорічних планів наукових досліджень, робочих планів з виконання теми наукових досліджень Інституту; обов'язки з впорядкування наукових статей та інших творів для номеру наукового журналу, іншого періодичного видання, збірника тощо.

Інфраструктура Відкритої науки – це сукупність технічних, цифрових, організаційних і правових засобів, що забезпечують зберігання, відкритий доступ, інтероперабельність, обмін і повторне використання результатів наукової та науково-технічної діяльності відповідно до принципів FAIR і політики Відкритої науки.

Репозиторій даних — це цифрова платформа для зберігання, публікації та управління дослідницькими даними. Наприклад, DataverseUA є Репозиторієм відкритих даних НАН України для підтримки застосування FAIR-принципів для відкритих даних.

План управління даними (Data Management Plan, DMP) — це документ, що описує, як дані будуть створюватися, оброблятися, зберігатися та ділитися відповідно до принципів FAIR протягом життєвого циклу проєкту.

Куратор з управління даними (Data Steward) — це фахівець, відповідальний за забезпечення управління даними відповідно до принципів FAIR, включаючи їх організацію, збереження, доступність і повторне використання.

DataCite – це організація, яка надає стандарти та сервіси для забезпечення унікальних ідентифікаторів (DOI) для наукових даних і метаданих.

Харвестинг – це процес автоматичного збору метаданих із різних репозиторіїв для їхньої агрегації у центральній системі, наприклад, Харвестері відкритої науки НАН України.

Європейська хмара відкритої науки (European Open Science Cloud, EOSC) -- це федеративне та відкрите багатопрофільне віртуальне середовище, де дослідники, новатори, компанії та громадяни Європи можуть публікувати, знаходити та повторно використовувати дані, інструменти та послуги для дослідницьких, інноваційних та освітніх цілей

Відкрите рецензування – це загальний термін для низки взаємопов'язаних способів адаптації моделей рецензування відповідно до цілей Відкритої науки, включаючи відкритість ідентифікації рецензентів та авторів, публікацію звітів про рецензування та забезпечення більшої заалученості в процеси рецензування. Добровільне відкрите рецензування, зокрема,

проводиться на Open Research Europe (ORE) https://open-research-europe.ec.europa.eu/about/how-it-works, https://ore.eu/ore/how-ore-works).